

матеріал, уже опанований ними на уроках загальної географії у 6 класі. Зрештою, викликає сумнів оптимальність уніфікованої програми з географічного краєзнавства для гуртків, які мають виразну специфіку – лижного, водного, гірського, спелеологічного туризму.

Прогнозовані результати опанування програми не корелюють зі змістом блоку географічного краєзнавства: для розділу IV не сформульований прогнозований результат.

Таким чином, попри свою значущість, краєзнавче, зокрема, географічно-краєзнавче наповнення навчальних програм із позашкільної освіти туристсько-спортивного профілю на сьогодні лишається нерозв'язаною проблемою.

Список використаних джерел

1. Копилець Є. В. Географічна підготовка у гуртках туристсько-спортивного профілю // «Полтавщина – земля моя свята» : збірник кращих наукових статей IV обласної науково-практичної краєзнавчої конференції учнівської молоді. Полтава : ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2013. С. 48–61.
2. Копилець Є. В. До проблеми географічної підготовки вихованців туристсько-краєзнавчих гуртків спортивного профілю // Туризм і краєзнавство : зб. наук. праць : дод. до «Гуманітарного вісника ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2012. С. 104–110.
3. Копилець Е. В. О сущности географической подготовки в туристско-спортивных кружках учащейся молодежи // Географические проблемы туризма, краеведения и экологии : материалы Международной научно-практической конференции (12–13 мая 2014). Алматы : КазНПУ им. Абая, изд-во «Ұлағат», 2014. С. 6–8.
4. Навчальні програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку з видів спортивного туризму («Пішохідний туризм», «Водний туризм», «Велосипедний туризм», «Лижний туризм», «Гірський туризм», «Мотоциклетний туризм», «Спелеологічний туризм») [Електронний ресурс]. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ESa1Q2l6bkGe0kh2uxpNs0oM2rUnzAT/view>
5. Програми з позашкільної освіти: туристсько-краєзнавчий напрям. Вип. 2 / [ред. О. Д. Наровлянський, Н. В. Савченко]. К. : [Б.в.], 2015. 116 с.

ТУРИСТИЧНИЙ КЛАСТЕР НОВОСЛОБІДСЬКОЇ ГРОМАДИ ПУТИВЛЬСЬКОГО РАЙОНУ: ОБ'ЄКТИ, МАРШРУТИ, ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Корнус А.О.¹, Гаркавенко О.О.², Горбовцов Г.М.², Фурсєєв О.В.¹

¹ Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

² Новослобідська об'єднана територіальна громада

Новослобідська громада територіально розташовується у північно-східній частині Путивльського району Сумської області. Створена вона у 2017 р. шляхом входження до неї 22 населених пунктів, на базі яких створені 6 органів

місцевого самоврядування. Площа громади складає 35698,05 га, загальна кількість мешканців – 3659 осіб (станом на 1 січня 2017 р.).

На території, що знаходиться у віданні громади, спостерігається вдале поєднання природних та історико-культурних рекреаційно-туристських ресурсів, як уже достатньо відомих (навіть за межами області), так і перспективних, що можуть бути залучені для створення нового туристичного продукту. Особливістю громади, що може стати «родзинкою» місцевого туристичного кластеру, є мешкання тут невеликої своєрідної етнічної групи горюнів – давнього народу Путивльщини, який виник на основі давньослов'янського населення стародавньої Сіверщини і серед природних особливостей тогочасного Посейм'я створив своєрідну побутову культуру, що поєднала давньоруські, російські та українські елементи. А пісні, що їх виконують горюни, складаються з російських, українських та білоруських слів. Перша згадка про горюнівські села на Путивльщині належить до XVI ст. Вони згадуються через деякий час після того, як цей край увійшов до складу Московської держави. Проте історики вважають, що горюни або їх предки жили в цьому регіоні й раніше.

На нашу думку, для туристів буде цікавим спочатку ознайомитися з типовими ландшафтами території, де сформувався й зберігся цей невеликий субетнос, – Горюндії (за словами О. Коцарева). Особливо добре ландшафтне різноманіття горюнської етнічної території, представлене поєднанням „торф'яних боліт, колишніх меліоративних каналів, сеймських плавнів, барокових монастирських будівель, порожніх сіл, печер та пагорбів” [1] простежується, якщо підніматися від русла Сейму, минаючи Монастирський ліс, до села Нова Слобода. Зручним для формування уявлення про особливості цієї місцевості є природні комплекси ландшафтного заказника «Монастирський ліс», великого масиву широколистяного лісу площею 864, що знаходиться між селами Нова Слобода та Линове. Територія заказника являє собою почленований ярами схил долини р. Сейм, порослий природним кленово-дубовим лісом. У західній частині лісового масиву переважають старі дуби віком 80-90 років, а місцями – 100 років. Між високими та розлогими дубами зустрічаються ясен та клен гостролистий. В другому ярусі зростають липа, в'яз. Підлісок в цих темних затінених лісах здебільшого розріджений. Поодинокі трапляються кущі ліщини, бруслини європейської, глоду, свидини.

У трав'яному покриві на схилах переважає осока волосиста. В нижній частині схилів зарості утворює яглиця. Основу травостою створюють звичайні неморальні види: копитняк європейський, вороняче око звичайне, фіалка дивна. Інтерес викликає рідкісна для Сумщини осока кореневищна, яку тут можна зустріти на освітлених опуклих верхівках схилів. Це – одне з найпівнічніших

місцезростань даного виду в нашій країні (в Україні цей вид поширений в основному в Лівобережному Лісостепу). У заказнику звичайними видами є папороті – щитники чоловічий та шартрський, безщитник жіночий. На схилах досить часто можна побачити ніжні листочки пухирника ламкого – малопоширеного в області виду папороті. По знижених ділянках привертають увагу куртини рідкісного в регіоні виду, занесеного до Червоної книги України – цибулі ведмежої. Навесні схили прикрашає проліска сибірська, а днища ярів та нижню частину схилів вкриває килимом анемона жовтецева. Подекуди можна зустріти первоцвіт весняний. У флорі заказника виявлено ряд видів, які на території України зростають тільки в східній її частині.

Фауна заказника типова для широколистяних лісів. Структура та вік лісових насаджень сприяє різноманіттю пташиного населення. Найчастіше можна почути голоси зяблика, малинівки, чорноголової славки, співочого та чорного дроздів, вівчарика-ковалика, мухоловок. Серед чагарникових заростей, що оточують галявини поблизу Софронієвської пустині, чути спів солов'я, сірої славки і вівсянки звичайної, весело гомонять щиглики і зеленяки, полює на комах сорокопуд-жулан [2].

В цілому, за своїм рослинним покривом і тваринним світом цей лісовий масив є досить типовим для північно-східної частини України й у перспективі може стати ядром природоохоронного об'єкту більш високого статусу.

Цент громади – с. Нова Слобода віднедавна відомий своїм етнографічним музеєм горюньської культури, що відкритий у 2017 році. Тут відтворене справжнє господарче подвір'я кінця XIX – початку XX ст. з хатою, хлівом і млином. В інтер'єрі будинку представлено меблі, різні предмети побуту, одяг горюнів тощо (усі експонати у хаті оригінальні, віком 100 і більше років). В господарських будівлях – хліві, клуні й вітряку – експонуються знаряддя праці, інший сільськогосподарський інвентар. Крім цього, на горюнівському подвір'ї можна побачити колодязь-журавель і рідкісний місцевий різновид льоху – шийну яму.

Також у селі Нова Слобода є унікальне місце – монумент жертвам фашизму «Дзвін скорботи», споруджений у 2004 р. в пам'ять про 586 мирних мешканців (з них 172 дитини), закатованих гітлерівцями 7 липня 1942 р. Через цю трагедію Нову Слободу називають «українською Хатинню» (у білоруській Хатині за аналогічних обставин вбито 149 місцевих мешканців, зокрема 75 дітей). Основою меморіалу стала каплиця, виконана у вигляді дзвону і увінчана хрестом (архітектор А.І. Дейнека). Біля монумента чути духовну музику, а в каплиці діє експозиція «Життя триває».

Свого часу (у 1663 р.) грамотою російського царя Олексія Михайловича с. Слобода було приписане до Софроніївської пустині – селяни обробляли

монастирську землю, займались заготівлею лісу і осушували болото. Щоб забезпечити себе робочою силою монастир купував кріпосних селян в Росії і Білорусі, поселяв їх в селі і навколишніх місцевостях. Саме в цей час і з'явилася назва Нова Слобода. Більшість жителів села була зайнята в господарстві Софроніївського монастиря – вони продовжували обробляти землю, займались скотарством, працювали на лісорозробках, виготовляли цеглу, будували монастирські споруди.

Відтак зусиллями монахів і селян біля села Нова Слобода на мальовничому пагорбі, який також називають Чудна гора, постав величний комплекс Софроніївського монастиря (хоча сам монастир був заснований ще у XI столітті). Тривалий час він був одним з найважливіших духовних центрів. На жаль, у XX ст. більшу частину монастирських споруджень було зруйновано. Нині у найкращому стані перебуває головна пам'ятка монастиря – чудом збережена Покровська надбрамна церква (1757 р.). Головним же храмом є колишній лікарняний корпус обителі (будівля зведена у 1911 році у стилі цегляного модерну) – колись в ньому містилася дрібна лікарняна церква Святого Іллі, а тепер вся будівля – церква. Непогано зберігся печерний комплекс монастиря. Відвідувачі можуть оглянути підземні келії і навіть підземну печерну церкву, для послуг туристів і паломників при монастирі відкрито готель.

На увагу туристів заслуговує й церква Різдва Богородиці, одна з чотирьох, що колись були у Новій Слободі.

Як бачимо, територія Новослобідської громади насичена значною кількістю туристичних, об'єктів (вище перераховано лише найвідоміші), розташованих на невеликій відстані один від одного і неподалік Путивля, що дозволяє відвідувати їх у межах одно-дводенної екскурсії. Маршрут одnodенної екскурсії показано на рис. 1, а його опис наводимо нижче.

Туристи, що прибувають зі сторони Сум, спочатку можуть оглянути сільську церкву Різдва Богородиці (1), розташовану у центрі населеного пункту, після чого приділити увагу музею горюньської культури (2). Цей музей розміщується у південній частині села, якраз у напрямку руху до Софроніївського монастиря. Можливе проведення екскурсії українською чи російською мовою, однак найбільш колоритним і таким, що запам'ятовується, буде її проведення «горюньською» мовою.

Рухаючись далі у напрямку Софроніївської пустині, туристи потрапляють до меморіального комплексу «Дзвін скорботи» (3), що розташований майже на виїзді із села. Наступний об'єкт – Софронієвська пустинь є доволі великим монастирем, відтак для його відвідування варто передбачити більше часу. Крім огляду споруд монастиря (4) та внутрішнього убранства церков, туристи

можуть побродити лабіринтом монастирських печер (5), а також матимуть насолоду скуштувати справжню монашу кухню (проста, але смачна їжа). У монастирі можна зупинитись і на ночівлю (вартість близько 30 грн. за ліжко-місце, станом на початок 2018 р.). Якщо дозволяє час і бажання, можна оглянути розташовану поруч з монастирем ботанічну пам'ятку природи «Новослобідські дуби» (6). Від монастиря відкривається чудовий краєвид на долину р. Сейм та Монастирський ліс (7).

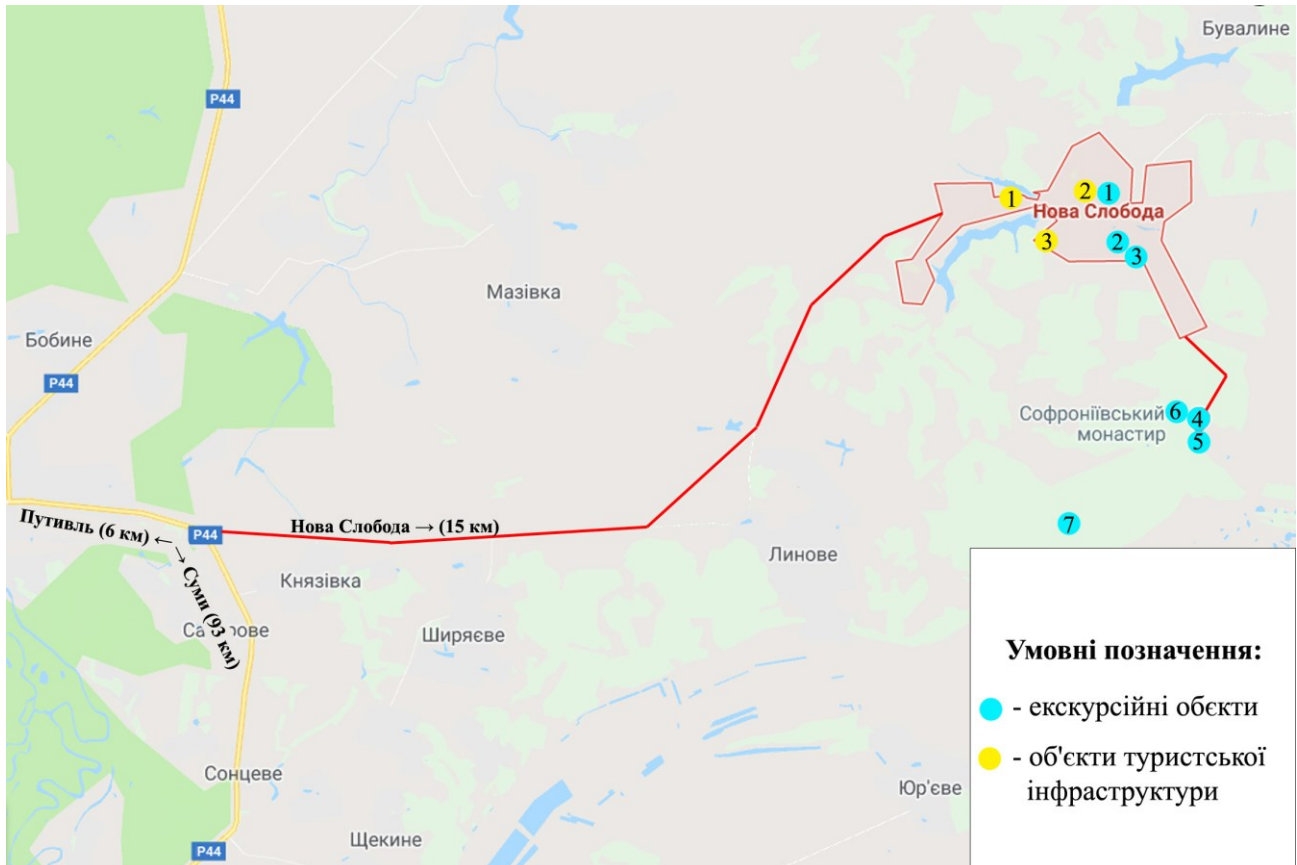

Рис. 1. Локації деяких туристських ресурсів Новослобідської громади (пояснення в тексті)

Крім монастиря, туристи можуть зупинитися на ночівлю чи перепочинок у місцевому закладі «Рибацький стан» (1), де є можливість наловити риби й зварити юшку, посмажити шашлик, попаритися у бані. Також у с. Нова Слобода є й інші об'єкти туристської інфраструктури: відділення Укрпошти (3), заклади громадського харчування (2) та магазини.

Список використаних джерел

1. Коцарев О. Горюндія. URL: <http://tyzhden.ua/Publication/3540> (дата звернення 10.11.2018).
2. Монастирський ліс. URL: <http://www.turystam.in.ua/2011-11-07-10-46-51/204-2012-06-13-14-44-17/4007-2012-09-28-04-53-05> (дата звернення 10.11.2018).